

05/244

1911к-4
2592

1964 г.

СВАМАПОМАЧЬ СВАМАРОМАЧЬ

Беларуская
Коопэратыўна-
Гаспадарчая
Часопісч

Год III.

Вільня, Студзень 1934 г.

№ 1.

Хай злыдні над намі,
скрыючуць зубамі
Любі сваю ніву, свой
край,
І, колькі ёсьць сілы,
да самай маілы
Ары, барануй,
засявай!..
ЯНКА КУПАЛА.

Усе вялікія па-
дзеі народаў і ўсе цы-
вілізацыі былі ство-
раныя дабравольнымі
стараньнямі аб'ядна-
ных людзей... самапо-
маччу
Джордж РЭСС ЭЛЬ
(Ірляндзец).

1934 г.

	Бач.		Бач.
1. З новымі сіламі!	1	5. Vačavidnaja karušč.	4
2. Pierad Ahulnymi Schodami ŭ koopera- ratyvach.	2	6. Jašče ab „Бел. Газэце“	5
3. Коопэрацыя ў Чэхаславацчыне.	2	7. Конь ці карова?	7
4. 30-tyja ŭhodki Revizyjnaha Sajuzu Ukrainskich Kooperatyvaŭ (RSUK).	3	8. Кніжкі.	8
		9. Наша пошта.	8
		10. Цэны.	на вокл.

Б І Е Ў А R U S К А Ј А А Б Е С Е Д А.

Беларуская абэцэда.

A, a — А, а.	H, h — Г, г.	Ў, ў — Л, л.	S, š. — Ш, ш
B, b — Б, б.	Ch, ch — Х, х.	M, m — М, м.	T, t — Т, т.
C, c — Ц, ц.	I, i — І, і.	N, n — Н, н.	U, u — У, у.
Ć, ć — ЦЬ, ць.	J, j — Ё, ё.	Ń, ń — НЬ, нь.	Ŭ, ŭ — Ў, ў.
Č, č — Ч, ч.	Ja, ja — Я, я.	O, o — О, о.	V, v — В, в.
D, d, — Д, д.	Je, je — Е, е.	P, p — П, п.	Y, y — Ы, ы.
E, e — Э, э.	Ju, ju — Ю, ю.	R, r — Р, р.	Z, z — З, з.
F, f — Ф, ф.	K, k — К, к.	S, s — С, с.	Ž, ž — Ж, ж.
G, g — Г, г.	L, l — ЛЬ, ль.	Ś, ś — СЬ, сь.	Ż, ż — ЗЬ, зь.

Чытайце, пашырайце і выпісвайце беларускую коопэратыўна-гаспадарчую часопісь

„Самапомач“

Часопісь выходзіць раз у месяц.

Падпісная плата аднаго экзэмпляра каштуе:

На год . . . . . 3.— зл.

На паўгода . . . . . 1.75 „

На 3 месяцы . . . . . 1.20 „

Заграніцу — ўдвая даражэй.

Цана асобнага нумару 40 грашоў.

Цана абвестак паводле ўмовы.

Коопэратывы, гурткі і прыватныя асобы, што выпісваюць на адзін адрэс найменш 10 экзэмпляраў „Самапомачы“ (камплект), плацяць за экзэмпляр толькі 1.20 зл. за 10 экз. 12 зл.

Пакуль хопіць запас, да кожнага комплекту (дзсятка) будзе бясплатна далучаны адзін Беларускі Адрыўны Календар на 1934 г., а за даплатай 1 зл. і гадавік „Самапомачы“ за 1933 г.

Грошы на «Самапомач» пасылаць на чэкавае ковто інж. Клімовіча у П.К.О. № 180 485, а ўсякія пісьмы — на адрэс:

Redakcyja „Samapomač“, Vilnia, Połackaja vul. 4—10
(Wilno, Połocka 4—10).

Рэдакцыя адчынена ў аўторкі і пятніцы ад 9-ай да 11-ай гадз. дня.

Adres:

VILNIA (Wilno), Połackaja vul. 4—10.

Hod III.

Vilnia, Studzień 1934 h.

Nr 1 (18).

З НОВЫМІ СІЛАМІ!

У новы год цяжкай, саматужнай коопэратыўнай працы ўваходзім з сьведамасьцю вонкавых і нутраных перашкодаў і сваіх собскіх магчымасьцяў.

Небясьпека зьмены коопэратыўнага закону у Новым 1934 годзе вырасла ўжо да формаў сусім рэальных: Урад перадаў у Сойм свой праект зьмены коопэратыўнага закону, які пры сучасным палітычным ладзе ў кожную пару можа ўжо стацца законам. Дзеля гэтага напамінаем яшчэ раз усіх зацікаўленых коопэрацыяй, каб ня сьцягівалі з закладаньнем прыгатаваных коопэратываў, бо заўтра можа быць ужо позна.

Другая вонкавая небясьпека спэцыяльна для беларускай коопэрацыі выклікана доўгім і сыстэматычным цкаваньнем, ведзеным пэўнымі нават „беларускімі“ коламі, проціў нашай саматужнай работы, а разьлічаная на людзкую нясьведамасьць. У выніку гэтага паведамляюць нас з усходніх паведаў аб труднасьцях, а нават і немагчымасьці атрыманьня дазволу на скліканьне хоць-бы звычайнага арганізацыйнага коопэратыўнага сходу, калі выявіцца наперад, што сход гэткай бязніякіх апякуноў ладзяць самі мясцовыя людзі, якія не выракаюцца сваёй беларускасьці.

Але гэтыя якраз цкаваньні і імі выкліканыя перашкоды і даводзяць Народ да сьведамасьці таго, хто з чым да яго прыходзіць. Сягоньня трэба сьцьвердзіць, што коопэратыўнае ўсьведамленьне на захадне-беларускіх землях за мін. год вельмі ўзрасло і бязупынна расьце. Статыстыка-ж выказвае, што лік коопэратываў заснаваных за мінулы год на беларускіх землях пад Польшчай — найбольшы ў параўнаньні з іншымі землямі гэтай жа сучаснай Польшчы.

З гэтага здаровага водруху нашэга народу павінен і сапраўды цешыцца кожны, хто разумее, чым для жыцьця Народу ёсьць свая собская гаспадарчая аснова, свая падстава і хто гэтага для нашага Народу сапраўды жадае. — Але адно толькі цешыцца гэта йшчэ мала.

Трэба ўсімі сіламі старацца гатовыя беларускія коопэратыўныя пляцоўкі замацаваць і прыгатаваць паўстаньне пляцовак новых. Работа гэта не аднаго чалавека, а нават не аднаго пакаленьня. Замацаваньне коопэра-

тыўных пляцовак ужо існуючых робіцца адпаведным напамінаньнем старых сяброў аб патрэбе дакладнага выконваньня імі ўсякіх сяброўскіх абавязкаў і здабываньнем сяброў новых, асабліва спасярод моладзі — мужчынскай і жаночай. Гэта ўсё разам узятае ёсьць адной чыннасьцю, ведамай як коопэратыўнае ўсьведамленьне.

Коопэратыўная сьведамасьць патрэбна ўсім сябром коопэратываў, але яе не хапае, каб самую арганізацыю павесці: на гэта патрэбна фаховасьць.

„Самапомач“, хоць паўстала і працуе саматужна, і хоць вытрымлівае злосьныя нападкі з боку ўсіх, каму сяньняшня галіта беларускага Народу на руку, — патрапіла за мін. год забясьпечыць для беларускай коопэратыўнай думкі новыя магчымасьці кооп. ўсьведамленьня і здабыцьця фаховасьці. Сама часопісь у наступаючым годзе сталася даступнай кожнаму, а асабліва коопэратывам, якія, паколькі яны беларускія, мусяць абавязкава падпісацца на адзін прынамся камплект „Самапомачы“ (варункі на 2-ой бач. вокладкі).

Здабываньне фаховай асьветы, так каштоўнай для ўдачнага кіраваньня справай, таксама ўдаступна сяньня кожнаму беларусу, бо можна ўсё гэта здабыць на бясплатным Завочным Курсе Коопэрацыі (варункі на 3-й бачыне вокладкі).

Аднак і сьведамасьць і фаховасьць мала памогуць нашай коопэрацыі датуль, пакуль яна будзе йсьці ўразброд: беларускія коопэратывы тады толькі будуць сапраўды коопэратывамі, калі і самі злучацца ў свой Беларускі Саюз Коопэратываў. Прыгатаваўчыя працы „Самапомач“ ужо вядзе і кожная беларуская коопэратыва павінна зараз-жа да нас у гэтай справе адклікнуцца.

Да ўсяго гэтага трэба дружна брацца ў Новым Годзе — з новымі сіламі!

Далучанымі да гэтага нумару «Самапомачы» блянкетамі конта П. К. О. № 180.485 просімо ўсіх неадкладна аплаціць падпіску на 1934 год.

Адміністрацыя

„САМАПОМАЧЫ“.

Бач.

4
5
7
8
8

вокл.

ўна-

0 эк-
12 зл.
адзін
1933 г
485,

—10

Pierad Ahulnymi Schodami ũ kooperatyvach.

Zbližajecca para ahulnych hadavych scho-daŭ, para, kali ahul siabroŭ bližej padchodzić da spraŭ svaich kooperatyvaŭ. Heny mament ulady kooperatyvaŭ pavinny vykarystać u adpaviedny sposab. Zatrymajemsia dziela taho krychu na tych pytańniach, jakija, panašamu, pavinny być parušany na čarhovych ahulnych schodach.

Pieršaje, i samaje haloŭnaje, heta sprava razbudovy kooperatyvy, inakš — sprava zdabyćcia novych siabroŭ i novych kapitałaŭ. Pry abhavaryvańni planu pracy treba źviarnuć na heta asablivuju ŭvahu. Sučasny mament, mament sušvietnaha kryzysu, jošč najbolš adpaviednym dla razbudovy kooperacyi, bo ŭpadak pryvatnych kapitalistyčnych pradpryjemstvaŭ adčyniaje prad kooperacyjaj novyja mahčy-mašci, novyja haryzonty. Patrebny tolki švia-domašč i dobraja vola siabroŭ. Treba ich zacikavić i ŭciahnuć u pracu. Adnej z hetakich prac moža być **zdabyvańnie novych siabroŭ**. Dziela hetaha treba na schodach rabić pastanovy abaviazvajučyja kožnaha siabru **zdabyć dla kooperatyvy ŭ biahučym hodzie choć ad naho novaha siabru**. Pašla hetakich pastanoŭ Nahladnyja Rady pavinny tolki dapilnavać, kab pastanova była vykanana.

Druhim aktualnym pytańniem źjaŭlajecca sprava **ŭlasnaha Sajuzu**. Prajekt novaha kooperatyvnaha zakonu, jaki biazumoŭna chutka projdzie praz Sojm i zrobiecca zakonom, pradbačyć roznyja represii ŭ adnosinach da koope-

ratyvaŭ nienaležačych da sajuzau. My pryzna-jemo aŭtoru prajektu poŭnuju slušnašč, što vialikaja kolkašč polskich „dzikich“ (niesajuz-nych) kooperatyvaŭ źjaŭlajecca nienarmalnaš-ciu i pahražaje kooperatyvnamu ruchu, ale nia možam pryznać hetaha ŭ adnosinach da bie-laruskaje kooperacyi, jakaja silaju faktaŭ zmu-šana zastavacca „dzikoj“ da mamentu stva-reńnia ŭlasnaha sajuzu z pravami revizyjnymi, bo naležannie da polskich revizyjnych sajuzau źjaŭlajecca niebiašpiečnym i pahražaje strata-ju nacyjanalnaha abličča. Ličačysia z stvaryŭ-šymsia pałažeńniem, Ahulnyja schody pavinny abhavaryć parušanju spravu i **vynasić pasta-novy ab patrebie załažeńnia Bielarushaha Revizyjnaha Sajuzu Kooperatyvaŭ i ab ustup-leńni ŭ heny ŭ razie jaho paŭstańnia**.

Dalej, zaklikajem usie Bielaruskija koope-ratyvy ab **piecrańsieńni ŭ „Samapomač“ usich abviestak**, jakija vymahajucca zakonom i sta-tutam. Dziela hetaha rabcie na Ahulnych scho-dach, pa miery mahčy-mašci, pastanovy ab źmienie adpaviednych §§ svajho statutu. Nie zabudźcie adnačasna i ab **padpiscy na kamp-лект „Samapomačy“**.

Treba pamiaćać, što roskvit kooperatyvy duža zaležyć ad j honych pracauŭnikoŭ. Facho-va padhatavanyja pracauŭniki heta adna z pra-dumovaŭ dobraha raźvićcia kooperatyvy. Majučy heta na ŭvazie redakcyja „Samapomačy“ sar-hanizavała „Zavočnyja Kursy Kooperacyi“. Kožnaja kooperatyva pavinna zapisać na he-

Коопэрацыя ў Чэхаславацчыне

(2)

Коопэрацыя земляробская.

Спаміж дванаццацёх саюзаў земляроб-скай коопэрацыі ў Чэхаславацчыне, якія ўва-ходзяць у склад „Цэнтркоопэратыву“ — га-лоўнага саюзу ўсей земляробскай коопэра-цыі ў Краю, — восем саюзаў чэхаславацкіх, тры нямецкія і адзін польскі. З чэскіх саю-заў найбольшы і найстаршы — „*Ustredni Jednota Hospodarskych družstev v Praze*“. Земляробская коопэрацыя ў сучаснай Чэх-славацчыне вырасла з коопэрацыі крэдыто-вай, якая і дагэтуль, разам з коопэратыўным страхаваньнем, займае першае месца што да ліку арганізаваных адзінак (коопэратываў). Крэдытовая коопэрацыя („камплічкі“) наву-чыла чэскага селяніна перадусім ашчаджаць і карысна гаспадарыць сваім уласным гра-шом: гаспадараньне грашмі пазычанымі не-зраўнана цяжэйшае, а для нямаючага жыць-цёвага досьледу — і небажальнае.

На коопэрацыі ашчадніцка-крэдытовай, як на фундаманце, расьлі і растуць коопэ-ратывы для агульнага закупу і збыту (*Hospo-darska družstva skladištni*), якія маюць за задачу дастаўляць сваім сябрам усё тое, што толькі

яны ў гаспадарцы патрабуюць: штучныя гнаі, сяўбавое насеньне, паша, вуголь для топлі-ва, каламазь, аліва, жалеза і інш. і прымаць ад іх на продаж такія вырабы, як усякае збож-жа, каторае прад выхадам на рынак чысьціцца і сартуецца на сумысных машынах. Гаспа-дарчыя выгады такой куплі і прадажы — зразумелыя. Акрамя таго пры коопэратыўных закупках заўсёды забяспечана якасьць тавару, а ўсякі хто гэтак тавар купляе, не вы-стаўляецца на спакусу жыць у доўг, бо за ўсё мусіць плаціць гатоўкай. У найгоршым разе на аплату коопэратыўна куплянага та-вару можна ў мясцовай коопэр. касе атры-маць выгодную пазычку.

Сёньня ўвесь амаль гандаль чэскага земляроба ідзе праз коопэратывы для агуль-нага закупу і збыту, арганізаваныя ў свой фаховы саюз „*Kooperativa*“. Гэткіх коопэра-тываў на 1.1.1932 г. было 348, больш-менш па аднэй у павеце. Вышыня паю ў гэткай коопэратыве прад вайной раўнялася больш-менш цане 1¹ зр (150 кілё = 9 пудоў) жыта; сягонья — пераважна 100 чэскіх крон (26 залатовак). Сябра коопэратывы мусіць звы-чайна ўпісаць па аднаму паю на кожныя тры гэктары зямлі.

nyja Kursy svaich pracaŭnikoŭ, a Ahulny schod pavinien asyhnaŭać patrebnuju dziela hetaha sumu.

Pry padziele nadvyžki (zysku) treba pamiać jak ab svaich kulturnych patrebach, tak i ab bielaruskich kulturna-aśvietnych patrebach naahuł. Da apošnich naležyć patreba stvareńnia **bielaruskaha kooperatyŭnaha vydavieckaha fondu**: treba-ž vydać svaje bielaruskija statuty, rehulaminy i inš. druki.

Nivodnaja bielaruskaja kooperatyva nia moža abyjści moŭčki i patreb bielaruskaha školnictva. Treba pamiać **ab bielaruskaj vučnioŭskaj moładzi**, jakaja ŭ suviasi z pierachodam bielaruskich himnazijaŭ na pałažeńnie škol dziaržaŭnych, apynułasja ŭ krytyčnym pałažeńni z pryčyny vysokaj apłaty za navuku (220 zł. u hod). U analohičnym pałažeńni značozicca i **bielaruskaje studenstva**, jakoje nia maje nijakaha padtrymańnia. Nia budziem kažać, bo heta i tak kažnamu dobra viedama, što moładź — naša budučynia, i dziela hetaha abaviazak kažnaha śviadomaha bielaruska, a tym balej kažnaha Bielaruskaha kooperatyvu padtrymać u mieru mahčymaści našuju moładź. Asyhnavanyja sumy moža pierasyłać na isnujučyja dva fondy: adzin pry Bielaruskim Nacyjanalnym Kamitecie ŭ Vilni (fond dla dapamohi studentam), a druhi pry Bielaruskim Kredytnym Kooperatyvie (daŭniej Koop. Bank) dla dapamohi vučnioŭskaj moładzi i studenstvu.

Na zakančeńnie jšče adna aktualnaja sprava dla spažyvieckich kooperatyvaŭ. Pavodle statutu hetkaja kooperatyva zvyčajna maje prava **pradavać tavar nie siabrom tolki z daz-**

30-tyja ŭhodki Revizyjna-ha Sajuzu Ukrainских Kooperatyvaŭ (RSUK).

15 i 16-ha studnia s. h. Ukrainskaja kooperacyja pad Polščaj uračysta śviatkavała 30-tyja ŭhodki pracy svaje ahulnaje ideolohična arhanizacyjnaje i revizyjnaje centrali, jakoj jość „Ревізійний Союз Українських Кооператив“, viedamy ahulna ŭ skaročaŭni jak „PCYK“. Śviatkavańnie było razložana na dźvie čaści: 15-ha studnia adbyŭsia ŭ zali Ramiešnickaj Pałaty ŭ Lvovie Ahulny Schod siabroŭ RSUK-a, a 16-ha studnia ŭ zali Vialikaha Mieskaha Teatru ŭ Lvovie adbyŭsia Jubilejnaja Akade-

voļu ahulnaha schodu. Nažal, daloka nia ŭsie kooperatyvy zrabili ŭ siabie adpaviednyja pastanovy na schodach. Ułady skarbovyja pry apadatkavańni zvaračvajuć na heta vialikuju ŭvahu i časta, dziela adsutnaści hetakaj pastanovy, nie pryznajuć kooperatyvam padatkavych palohak. Papieradžajučy ab hetym radzim na bližejšym ahulnym schodzie zrabić pastanovu dazvalajučuju pradažu nie siabrom, a ŭ tych kooperatyvach, hdzie takoj pastanovy jšče nia było, dyk asobnaju pastanovaju treba začvierdzić užo dakananyja pradaży jak u minulym hodzie, tak i biahučym. — Ale najlepšy by było, kab usie chto kuplaje ŭ kooperatyvie, u hetym 1934 h. stalisia siabrami samoj kooperatyvy.

M—č.

Тых операцыяў, якіх „Кооператива“, як коопэратыва, ня можа выканаць, выконвае некоопэратывнае, але ад коопэратываў залежнае гандлёвая супалка „Agrasol“.

З вытворчых земляробскіх коопэратываў у Чэхаславацчыне, на асаблівую ўвагу заслугоўваюць коопэратывныя „гаспадарчыя бравары“. Выраб сьпірту ў гэтых браварох ёсьць не галоўнай, а пабочнай чыннасьцю; галоўнай задачай гэтых бравароў ёсьць добры збыт браварнянага сырца—бульбы і атрыманыя цэнныя для пашы адпадкаў — брагі. Гэта дае магчымасьць добра выкармліваць жывёлу, якая дае тады больш і лепшага гною; поле пасья гэтага лепш родзіць і павялічваецца дабрабыт у гаспадарцы нагул. Яшчэ аўстрыяцкія законы вымагалі ад коопэрат. бравару, каб яму быў прызнаны г. зв. „гаспадарчы характар“. Варункі да гэтага былі наступныя:

1. Коопэратывны „гаспадарчы бравар“ мусіў найменш 51% спатрабаванага сырца (бульбы) мець ад сваіх сяброў (членаў) і гэтым-жа сябром аддаваць брагу;

2. Сярэдняя дзенная вытворчасць не магла перавыжшаць 7 гэкталітраў сьпірту (у гэкталітры ёсьць 100 літраў), а за год (ад 1.IX да 31.VIII) найбольш 1680 гэкталітраў.

Дальшай выгодай коопэрат. бравароў был выплачываныя г. зв. боніфікаты (пэўная сума грошаў) за кожны гэкталітр сьпірту вывезенага з бравару.

Да вайны чэхі мелі 32 коопэрат. бравары, а на 1.I.1932 г. лік іхны выносіў ўжо 326.

Чэхаславацчына слыве з свайго цукроўніцтва, якое тут разьвілося далёка раней, чым сюды дасталася думка коопэратывная. Дзеля гэтага, а таксама і дзеля таго, што ўнутраная абстаноўка новачасных цукраварняў каштуе аграмадных сумы, цукраварніцтва чэскае дагэтуль нескоопэратывавана. Але чэскія сяляне, каб мець уплыў на цукроўні, арганізаваліся ў саюз прадукцэнтаў цукровага бурака і імем саюзу штогод падпісваюць з цукраварнямі гэтак званую калектыўную (агульную) умову, у каторай устанаўляюць сталыя цэны на буракі і іншыя варункі даставы сырца (бурака) і атрымліваньня цукраварніцкіх адпадкаў, цэнных для пашы (бурачаныя выціскі і мэляса) і для гнаеньня (сатурацыйны кал).

Падобна ўладзіліся чэскія сяляне і з промыслам піваварскім: коопэратывных піваварняў у ЧСР дагэтуль ёсьць толькі некалькі, а рэшту правоў сваіх бароняць чэскія ся-

mija, pry ūčaści operovych śpievakoŭ i ukraïnskaha choru „Surmy“. Na Akademii čytau referat zakładčyk Revizyjnaha Sajuzu i jahony da 1920 h. staršynia Dr. Kost' Levyčkyj.

Na śviatkavańnie zyjšlosia šmat pradstaŭnikoŭ jak ukraincaŭ, tak i čužych narodaŭ. Naša redakcyja, budučy zaprošanej na hetu ūračystaść, pradstaŭnika svajho ŭ Lvoŭ vyslać nie mahła z-za niastačy na heta adpaviednych srodkaŭ i zmušana była ahraničycca vyslańniem pišmiennaha pryvitańnia.

* * *
RSUK radavod svoj vyvodzić z t-va „Krajevyy Sojuz Revizyjnyj“, statut jakoha začvierdžany byŭ 18.1.1904. Siabrami-zakładčykami Sajuzu byli dźvie da taho času ūžo isnujučyja ukraïnskija kooperatyŭnyja centrali: „Krajevyy Sojuz Kredytovyy“, „Narodnia Torhovla“ i kala 70 ūslakich kooperatyŭnych adzinak pieršaha stupnia ū pradvajennaj Haliččynie. Pieršuju-ž centralu ukraïnskaj kooperacyi, uspomnieny ūžo Krajevyy Sojuz Kredytovyy, zasnoŭvali ū 1898 h. usiaho 18 nižejšych kooperatyvaŭ, jakija mieli 6.500 siabroŭ i 250.000 aŭstryjackich kron ułasnaha fondu (u hetym 10 prac. rezervovaha fondu). Ad času arhanizavańnia hetaj pieršaj centrali, jakaja mieła i zadańni arhanizacyjna-instrukcyjnaja, pačali chutka zasnoŭvacca novyja kooperatyvy, tak što źjavilasja potreba arhanizavańnia centrali bolš šyrokaej, jakoj i byŭ Sojuz Revizyjnyj.

Suśvietnaja Vajna źniščyla amal uvieś darobak ukr. kooperacyi, tak što pa vajnie pryšlosia pačynać blizu ūsio ad pačatku, a sam pačatkavy Krajevyy Sojuz Revizyjnyj pieramianiŭsja ū siańlašni Revizyjnyj Sojuz Ukrainškich Kooperatyv, jaki źjaŭlajecca slańnia ūsieukraïnskaj kooperatyŭnaj centralaj i abjednyvaje 3.134 kooperatyvy.

* * *
Ščyra žadajem, kab „RSUK“ i na dalej byŭ dla ukraïnskaj kooperacyi nia tolki najlěpšym vučycielam, ale i abaroncam, a samoj kooperacyi—najpamyśniejšaha roźvitku! *Red.*

Vačavidnaja karyść.

Jak pamahli sabie ŭkraïnskija sialanie pry pomačy kooperacyi.

Ukraincy, taksama jak i my bielarusy — narod pieravažna drobna sialanski i kab abahnać štodziennyja potreby, ad viakoŭ pradavali ū najbližšym miastečku pieradusim mała-ko, masła, syry, jajki.

Ale da niadaŭna ŭkraïnski malačarski tavar mieŭ na rynku možna skazać najhoršuju marku i pradavaŭsia za žabračyja hrašy. Naprykład masła halickich ukraincaŭ na zahraničnym rynku słyło jak „halickaja kałamaž“ datul, pakul spravu vyrabu i pradažy masła nia ūziali ū svaje ruki svaje ž malačarskija kooperatyvy zhurtavanyja ū „Masłasajuzie“. Siahońnia masła tych-ža sialan ukraïnskich, ale vyrablenaje pad dahladam „Masłasajuzu“ i im ža pradavanaje, maje na krajovych i zahraničnych rynekach vielmi dobruju słavu i jaho ūsiudy rady kuplajuć.

Zusim toje samaje dziejecca i z jajkami. Paŭsotni hadoŭ handlavalu na Ukrainie pryvatnyja handlary, zarablajučy na hetym vialikija sumy na škodu i niekaryść ziemlaroba. Haspadyni adčuvali podśviadoma, što kupcy-pryvatniki ich ašukivajuć; nia mohučy adnak znajści inšaha vychadu, płacili „dobrym za nadobnaje“: voś jajko aby jajko — ci vialikaje ci małoje, śviežaje ci zahnojenaje — usio adno „jajko“. I tut dajšło — musila dajści! — da taho, što ŭkraïnskija jajki na rynku mieli canu „hniłoj ryby“.

ляне праз фаховыя арганізацыі прадукцэнтаў сырца: ячменю і хмелю.

Коопэратыўныя малачарні ў Чэхаславацчыне ў сэнсе арганізацыйным і тэхнічным пастаўлены вельмі высока. На 1.1.32 г. было іх 422.

Урэшце ня можна ня ўспомніць так цэнных для поступу чэхаславацкае вёскі коопэратываў электрыфікацыйных, заданьнем якіх ёсьць даць вёсцы электрычную энэргію і на асьвятленьне і на пагон розных машынаў. Толькі лічаныя куткі чсл. краю ня маюць сяньня йшчэ электрычнасьці. І на ўсё гэта сяляне не чакалі помачы дзяржавы, але зрабілі гэта сабе сваімі сіламі, самапомаччу. Гэткіх электрыфікацыйных коопэратываў у Чэхаславацчыне на дзень 1.1.32 г. налічвалася 2.058, а ў 1910 г. іх было толькі 10 (дзесяць!).

Абраз чэхаславацкай земляробскай коопэрацыі ня быў-бы поўным, калі-б ня ўспомніць аб коопэратыўнай працы культурынай. Высока разьвітая коопэрацыя патрабуе добра прыгатаваных працаўнікоў, каторых школіць у 1919 г. заснаваная аднагодняя Вышэйшая земляробска коопэратыўная школа ў Празе. Акрамя яе ёсьць цэлы рад сыцісла-фаховых завочных курсаў (ка-

рэспандэнцыйных): амэрыканскай бугальтэрыі, бугальтэрыі ў Кампэлічках (чэскія раіфайзэнкі), завочны курс білянсаванья і г.д. Сталую лучнасьць з усімі сябрамі коопэратываў утрымоўваюць: тыднёвік „*Zemědělské Družst. Listy*“ (39-ты год выданья), мясячнік „*Naše Kampelička*“ (ад 1909 г.) і блізка сотня ўсякіх дробных і большых кніжак аб коопэрацыі.

Дзеля дальшай прапаганды коопэрацыі апрацаваны фільмы, асобны для коопэрацыі крэдытовай, асобны для коопэрацыі агульнага закупу і збыту, асобны для коопэрацыі малачарскай, асобны для коопэратываў электрыфікацыйных.

Коопэрацыя работніцкая.

Гэтым імем называюцца ў Чэхаславацчыне коопэратывы пераважна спажывецкія, будаўляныя і будаўляна-памешканевыя, якія паводле ліку займаюць месца зараз-жа пасля коопэратываў крэдытовых, пераважна земляробскіх. Пасьля здабыцьця незалежнасьці Чэхаславацчыны асабліва ўзрасьлі лікам і сілай коопэратывы будаўляныя і будаўляна-памешканевыя, якія з канцом 1928 г. мелі на ўласнасьць 13.465 гэтак званых ся-

Pryšla adnak para rozvitku novačasnej ukraïnskej kooperacyi, jakaja i zaniaľasia spravaj zbytu jajok: interes pašoŭ inakš. Siahonnia centrala sielska-haspadarčaj ukraïnskej kooperacyi „Centrasajuz“ raz-u-raz dostaje zakazy z usich kutkoŭ — i z zahranicy! — na jajki, z vyraznym varunkam, kab jany byli „ukraïnskija“, heta znača vialikija i šviežyja. A kali nie chapała takoha tavaru, jakoha rynak vymahaŭ, dyk „Centrasajuz“ nie čakaŭ z załožanymi rukami, ale zaniaŭsia vučyc i pamahać siabrom svaich kooperatyvaŭ, jak majuć pastupać, što rabić, kab zdavolić vymohi rynku i samym mieć slušny zarabotak. Voš-ža z hetaj metaj u 1932 h. bylo raździelena bolš jak 2.000 štuk jajok ad zavodnych kurej na nasiedžvaŭnie i 25 pieŭnikaŭ. Kaštavała heta dla sarhanizavanych kooperatyvaŭ usiaho tolki pa 3 (try) hrašy ad skryni eksportavanych jajok, a vynik byŭ toj, što siahonnia ŭžo jošč šmat kurej, jakija niasuć dobryja, bo vialikija i drahija jajki (vahi pa 7 dkg, zamiest dahetulašnich 5 dkg, h. zn. papraŭka zrazu na 40%).

Slovam, kab nia bylo ŭ ukraïncaŭ svaje j ukraïnskej kooperacyi, dyk pa ichnych siolach i siahonnia jšče vyrablali-b „halickuju kaľamaž“, kury niašli-b — varonija jajki, a na ŭsim hetym zarablali-b roznyja p'jaŭki-pierakupščyki vialikija hrošy, bo im tolki ab heta i chodzić. Kooperacyja-ž starajecca i ab navučeŭnie svajho čalavieka, jak dobra sam tavar pryhatavać, kooperacyi chodzić ab interes samoha haspadara-vytvorcy. Voš dziela čaho zasluhoŭvaje kooperacyja siarod sialanstva naležnaj uvahi i zastasavaŭnia!

K. P.

Jašče ab „Бел. Газэце“.

Pašla karotkaha zacišša, padčas jakoha adbyvaľasia sproba novych metadaŭ „koopertyŭnaje“ pracy, ab čym my ŭžo pisali, „Бел. Газэце“ ŭžnoŭ pačala svaje naskoki.

U pradapošnim (14) numary jaje žjaviŭsia artykuł pryšviečany spravam kooperacyi, a chutčej susim biassensoŭnym napadam na našu časopiš.

Nia žbirajemsia adkazvać na ŭsie niedarečnaści aŭtora artykuła, bo ŭsio roŭna nia možna pierakanać ani jaho, ani naahuł redakcyju „Газэты“, što kooperatyŭny ruch pačaušsia značna raniej, jak im zdajecca. Nia naša vina, ani zasluha ŭ tym, što pačynajučy historyčny ahlad raźvićcia kooperacyi ŭ paasobnych krainach, prychoďzicca viartacca za 90—100 hadoŭ nazad, i nia možna abyjsci maŭčkom Ročdela, jaki žjaŭlajecca kaľyskaju sučasnej kooperacyi. A toje, što pany z „Бел. Газэты“ ličać „sapravdnyj razmacham kooperatyŭnaha budaŭnictva“, žjaŭlajecca nie budaŭnictvam kooperacyi, a jejnymi pachovinami, bo hvatŭ i teror praciŭny samomu duchu kooperacyi.

My nie naležym da katehoryi tych, jakija nadziavajučy na siabie masku „adzynych sapravdnych abaroncaŭ pracouŭnych“ tolki duračać naiŭnych ludziej svajej demahohijaj, a ŭ sapravdnaści — ustaŭlajuć pałki ŭ kalosy kožnaha hramadzkaaha ruchu nakiravanaha da padniaćcia kultury i dabrabytu Narodu.

My nia imkniomsia ŭladać i kamandavać, a chočam tolki abudzić u huščach Naro-

мейных дамкоŭ з 16.513 памешканьнямі і 1.846 наёмных дамоŭ з 22.664 памешканьнямі. Спажывецкія работніцкія коопэратывы ня маюць такога разгону і ў ліку нават абніжаюцца. Унутрана аднак і гэта група моцная, бо тут наглядаецца працэс сцаленьня (комасаваньня).

Пачаткамі сваімі работніцкая коопэрацыя ў Чэхаславацкай сягае 60-тых гадоŭ мінулага стагодзьдзя, калі закладаліся і пасьля дзеля нястачы фаховага кіраўніцтва да шчэнтэ разваліліся першыя спажывецкія коопэратывы, гэтак званыя „оулі“. Арганізавана аднак выступілі нанова гэтыя коопэратывы пасьля 1-га заняпаду толькі ў 1907 г., калі быў апрацаваны і прыняты, а 7.IV.1908 г. пацьверджаны статут Саюзу спажывецкіх коопэратываŭ, сягоньяшняга „*Ustredniho svazu československych družstev*“. Заснавалі гэты саюз 28 прадстаўнікоŭ ад 20-цех коопэратываŭ. — З гэтых скромных пачаткаŭ, добрай волі і ахвярнасьці вырасла сягоньяшня сільная работніцкая коопэрацыя ў Чэхаславацкай, святакаваўшая між іншым у мін. 1933 г. 25 ыя ўгодкі свайго настарэйшага ўжо ўспомненага саюзу „*USČD*“.

Работніцкая коопэрацыя ў Чэхаславацкай сягонья, таксама як і коопэрацыя земляробская, у арганізацыйным сэнсе вель-

мі неадналітная і павязана ў паасобныя саюзы ў залежнасьці ад тэрыторыі, нацыянальнасьці і нават ад палітычнай ахварбоўкі. Гэткіх саюзаŭ ідэолёгічных у работніцкай групе чсл. коопэратываŭ ёсьць шэсьць, з іх чатыры чэскія і два нямецкія. Усе гэтыя саюзы твораць сталы паразумеваўчы камітэт, задачай каторага ёсьць бараніць навакні супольных інтарэсаŭ. Акрамя таго ёсьць яшчэ саюзныя гуртоŭні, якія ўваходзяць у сталы паразумяваўчы камітэт толькі пасярэдна, праз рэвізыйныя саюзы. Паразумяваўчы камітэт быў арганізаваны перадусім па тое, каб карыстаць з спэцыяльнага фонду сарганізаванага чсл. уладай дзеля зьмяншэньня стратаŭ, што гаўсталі з пасьляваенных варункаŭ. Ёсьць надзея, што паразумяваўчы камітэт работніцкіх коопэратываŭ у Чэхаславацкай ператворыцца ў сталую найвышэйшую арганізацыю работніцкіх коопэратываŭ наагул, як гэта зрабілі ўсе саюзы коопэратываŭ земляробскіх, лучачыся ў „Цэнтркоопэратыў“.

Работніцкія коопэратывы арганізаваныя ў „*Ustr. svazu čsl. družstev*“ сарганізавалі акрамя таго свой собскі Агульны коопэратывуны банк у Празе, сваю собскую коопэратывуную касу дзеля страхаваньня „*Českoslavica*“ і сваю таварную гуртоŭню „*VDP*“ —

du kooperatyŭnuju ţviadomaţ i ţadaŭnie budavać svajo ţyćcio ŭłasnymi bielaruskimi siłami. Čuţackija dapamohi za doraha kaţtavali ŭžo Bielaruskamu Narodu.

„Беларуская Газэта“ nikoli nie padchodzila ţчыра da spravy bielaruskaje kooperacyi, a navat i da spraŭ kulturna-aţvietnych. Usia jaje ŭvaha ţkiravana byla i joţć na ahlad suţvietnych padziejaŭ, a ţyćciom i balačkami Bielaruskaha Narodu cikaviłasia i cikavicca tolki tady, kali chto-kolečy inšy paruţyć hena je pytaŭnie ŭ niepaţadanym dla „Газэты“ napramku. Tady pačynajecca voţtraja „krytyka i dakazvaŭnie“, ţto nihto niazdolny vyraţyć hetaha pytaŭnia tak, jak „Бел. Газэта“. Časta „krytyka“ takaja dachodzić prosta da cynizmu, jak heta napr. bylo ŭ artykule „Па старонках Летаніцы“ ŭ справіе kulturna-aţvietnaje pracy. Tut „Бел. Газэта“ prosta zajaŭlaje, ţto kulturnaja praca pavinna razhladacca tolki z taŭo punktu hledţaŭnia, „jakoje miesca zajmaje jana ŭ „našym“ („Бел. Газэтаўскім“) ruchu“, a niasieŭnie aţviety ŭ Narod praz „Kursy dla dorosłych“ prosta cynična vyţmiejvaje.

Dziŭna paţla hetaha vyhladajuć slovy „Газэты“: „my nia vorahi kooperatyŭnaha ruchu. Nie, my nia vorahi jaho. My damahajemsia praz roznyja formy—i praz kooperacyju—palepţaŭnia ţyćciovych umovaŭ ţyccia pracounych“. Kab heta dy bylo tak u sapraŭdnaţci, dyk nam zastavałasia b tolki pryvitać heny ideolohičny patos „Бел. Газэты“, bo heta byŭby pieršy krok da stvareŭnia adzinaha kooperatyŭnaha frontu. Naţal, da hetaha daloka, bo

jak možna vieryć u ţчыraţć kooperatyŭnaj pracy tych, dla jakich paprava dabrabytu ţjaŭlajecca tolki pieraţkodaju ŭ ich pracy?! Hetaje zapeŭnieŭnie „Бел. Газэты“ joţć tolki čarhovym ukryтым vypadam suproč kooperacyi z metaju razbićcia jaje. Razbivaŭnie i pravakacyja voţ tyja metady, jakimi karystajucca ŭsie tyja, kamu pieraţkadţaje bielaruskaja kooperacyja. Tak bylo raniej, tak robicca i ciapier.

Zatrymajemsia krychu i jaţče nad adnym pytaŭniem. „Бел. Газэта“ ŭvieţ čas ličyć „Samaromač“ orhanam to B.Ch.D., to „Klimovičauţkaje kooperacyi“, a ŭsiech, chto maje nieţta z našaj redakcyjaj nazyvaje „pryţciaţnymi“. Nia budziem razbiracca ŭ tym: karennymi ci pryţciaţnymi ţjaŭlajucca redaktar i supracouniki „Бел. Газэты“, ale musin, paŭtaryć im toje, ţto im užo pavinna być dobra viedama ad svaich supracounikaŭ, jakija byli delehavany „Газэтаю“ da nas z metaju razviedki, ţto „Samaromač“ ţjaŭlajecca orhanam bielaruskaje kooperatyŭnaje dumki i hurtuje kala siabie ŭsiech tych, chto choča ţчыра pracavać na nivie kooperacyi, niezaležna ad ich palityčnych pohladaŭ. Na hetym palahaje i taja apalityčnaţć „Samaromačy“, jakaja tak ujełasia ŭ skuru „Бел. Газэце“.

Kooperatar.

Usim, chto nia pryţle padpisnoj płaty vysylka „Samaromačy“ ad nastupnaha numaru budzie ŭstrymana.

найбольшую прамысловую коопэратыўную цэнтралю ў цэлай Чэхаславацчыне наагул.

Сіла ўсіх 6-ёх рэвізыйных саюзаў работніцкіх коопэратываў на 31.XII.1931 г. прадстаўлялася гэтак: крэдытовых (г. зв. „заложняў“) — 132, спажывецкіх — 741, вытворчых — 368, памешканевых — 463, работн. дамоў — 206, гаспадарскіх — 140, іншых — 9, усіх разам — 2.059. На той-жа дзень сіла гуртоўняў тых-жа работніцкіх коопэратываў выглядала гэтак: сяброў (коопэратываў) — 718, паявога капіталу — 34 міл. кч., рэзэрвнага фонду — 63 міл. кч., гадавы торг — 1.108 міл. кч. — Чыннасьць усіх саюзных работніцкіх коопэратываў у цыфрах на той-жа дзень 31.XII.1931 г. выглядала гэтак: усіх сяброў (фізычных) 1.049.554 чал., паявога капіталу — 2,7 міл. кч., рэзэрвнага фонду — 192 міл. кч., сяброўскіх ашчаднасьцяў 642 міл. кч., торг — 2.590 міл. кч.

Прэсавыя органы работніцкай коопэрацыі ў ЧСР: двутыднёвік „Družstevnik“, мясячнік „Družstevni Radce“, „Der Genossenschaft“.

кч. — крона чэская; за 1 кч. плацяць сяньня грашоў.

Трэцюю ўрэшце групу коопэратываў у Чэхаславацчыне прадстаўляюць

Коопэратывы фамельніцкія

Сіла коопэратываў гэтай групы, выражаная ў лічбах, прадстаўляецца найслабей і выглядае паводле статыстычных даных за 1930 г. гэтак: усіх коопэратываў — 1.340, усіх сябраў у гэтых коопэратывах — 94.050 чал. і гадавы торг — 1.131 тыс. кч.

* * *

Гэта сьцісьнены і няпоўны абраз коопэратыўнага жыцьця ў Чэхаславацчыне, які пры магчымасьці дапоўнім дальшымі датамі і фактамі. На заканчэньне трэба толькі зацэміць, што коопэрацыяй дробны чэскі чалавек паўстаў на ногі і коопэрацыяй — стаіць. Але — ён пільна і ахвоча ў коопэрацыі працуе.

Вучэмося гэтай прайцы і мы, беларусы, бо і нам яна вельмі патрэбна!

А. К

Сельская гаспадарка.

Конь ці карова?

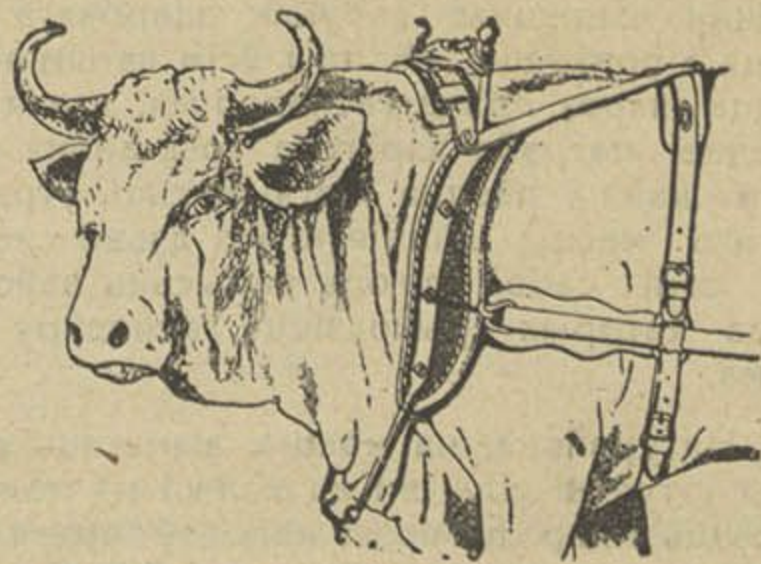
Можна спадзявацца, што гэтак пастаўленае пытаньне і далучаны абразок шмат у каго выкліча горкую ўсьмешку, а нават і падазрэньне, што нехта там, „у Вільні“ захацеў наругнуцца з людзкой бяды, з людзкога гора. Больш таго: можна спадзявацца, што зараз, як спад зямлі, вырастуць і абаронцы „працоўных масаў“ (1), якія будуць суліць „вялікія здабычы соцыялістычнага (каб не казаць яшчэ выразней) будаўніцтва“, дзе ўжо і конь не пасьпявае з тэмпам працы і яму на выручку становіцца трактар і г. д. і г. д. Міма ўсё гэта аднак жыцьцёвая сапраўднасьць проста змушае пакуль што хапацца і выпрабоўваць кожны даступны спосаб, які селяніну-земляробу памагае абніжыць кошты ягонае вытворчасці. Гэтыя кошты вельмі падымае нерацыянальнае ставаньне запрэжнай сілы наагул і ў малых гаспадарках асабліва.

У песьнях-казках толькі перахаваўся ўспамін аб застасаваньні ў нас „сівога вала“, як запрэжнай сілы ў гаспадарцы. Сягонья-ж скрось можна ў нас хутчэй спаткаць гаспадарку без каровы, без авечкі ці без парасяці, але конь „мусіць быць!“ па тое, каб тры чэцьверці году стаяў бяз працы і аб'ядаў дарма гаспадарку. — Ці гэты збытак у малой гаспадарцы на месцы?

Там, дзе апрача абрабленьня пару гэктараў сваей зямлі ёсьць яшчэ „на баку“ нейкая работа з канём, напр. нейкая падзёншчына, на вялікамескіх прадмесцях, у суседзтве вагзалаў ці якіх іншых праездных і наагул больш рухлівых мясцоў, возка дрэва і г. д., там можа аплаціцца трыманьне каня і ў малых гаспадарках. Але-ж гэта ня правіла, а толькі вынятак: правілам бясспрэчным ёсьць, што трыманьне каня ў малой гаспадарцы ніколі не аплачваецца, бо гэтакі конь тут дарма зьядае ўсё, што такая гаспадарка зможа выпрадукаваць.

Як-жа тады быць? — І тут прыходзім да адказу на пастаўленае наперадзе пытаньне: у малых земляробскіх гаспадарках замест каня, як запрэжную сілу, трэба пачынаць ужываць карову.

Каб ня было непаразуменьняў, трэба адразу зазначыць, што ня кожная карова і ня ўсюды можа быць ужывана да запраганьня. Карова наагул цягне больш сваей вагай як сілай. Дзеля таго да запраганьня напрыгодны каровы малыя, лёгкія (ніжэй 400 кілё — 25 пудоў), з слаба разьвітым касьцяком (шкялетам), асабліва ў нагах і ў цэлым задзе. — Каровы чыста малочных расаў (нізінных), якія якраз тым і адзначаюцца, што маюць звычайна слаба разьвіты касьцісты і мускульны апарат, да запрэжнай пра-

цы дзеля гэтага не надаюцца. Ня могуць таксама быць ужытымі за запрэжнай працы і каровы з слабымі (мягкімі) капытамі, асабліва ж там, дзе грунты жвіраватыя і тымбольш камяністыя. Не на руку для пашырэння ў дробных гаспадарках каравячай запрэжнай сілы і церазпалосіца, бо вымагае частых і няраз далёкіх пераездак з поля на поле, а скаціна наагул ёсьць жывёлай выразна павольна (кр. кам) ходзячай.

Страх прад стратай на дойнасьці ў працуючай каровы найчасьцей ня мае падставаў, бо нязначны ўпадак (10–15 прац.) здараецца толькі трэйчы ў год — пры веснавой і восеньскай сяўбе і пры зьбіраньні з поля — кожны раз не даўжэй месяца часу. Ды і то часовае абніжэньне літравай меры ўдэю адплачваецца падняцьцем густасьці (працэнтну туку) таго-ж малака. Дагадваюцца, што прычынай большай клустасьці вячэрняга малака ад ранішняга ёсьць таксама дзенны рух каровы-дойкі. — У кожным разе, як толькі карова перастае працаваць, дойнасьць яе варочаецца, нават большай, як была прад тым. Важна пры гэтым адзначыць, што часовая абніжка дойнасьці прыпадае пераважна ў пару гэтак званага перамалочненьня, калі малака бывае наагул больш як у якую іншую пару году і цэны на яго падаюць. — Варункам утрыманьня каровы пры здароўі падчас працы ёсьць адпаведны за ёй дагляд — працаваць не даўжэй 3–4 гадзін запарам, даваць у палудзень трыгадзінную перадышку і не працаваць у гарачыню — і сытнае кармленьне згушчанай (концэнтраванай) пашай, як авёс, збажжовы шрот, бо абымістая паша (сена, саломы) займае ў трыбусе (жалудку) шмат месца, патрэбнага для расшыраньня працуючых лёгкіх.

Бясспрэчныя выгады застасаваньня каравячай запрэжнай сілы ў дробнай гаспадарцы абаснаваны з боку як гадаўлянага, так і эканамічнага. Шаблённае касаваньне трохпалёўкі ў многіх мясцох роўназначна з стратай адзінага пасьбішча і скаціна становіцца чуць ня цэлагоднім вязьнем найчасьцей негьігенічных хлявоў. Загрожана гэтым ска-

ціна перадусім найдрабнейшых гаспадароў і дзеля гэткай вольнага руху на вольным паветры ў запрэжцы гэта ня толькі карысная гаспадарчая праца, але перадусім гігіенічна канешны варунак здаровага развіцця і прадукцыі. А пры ўсім гэтым выконваецца якраз праца гаспадарчая, дзеля якой адпадае патрэба дарагога трыманьня сумыснага каня і даецца магчымасьць утрымаць на яго месцы лішнія штукі дзье скаціны, якія самі сабой даюць карысьць заўсяды і праца каторых прыходзіцца гаспадару зусім дарма.

Натуральна, ня можна вымагаць ад каровы гэткулькі сілы як ад каня і ня можна яе ўжываць напр. да возкі калодаў дрэва з лесу. Але да штодзённай працы ў гаспадарцы можна ўжываць карову сусім добра. Трэба толькі пастарацца аб адпаведную запрэжную снасьць, якая-б не вязала вольных рухаў скаціны і ня спрычыняла ёй прыкрага болю.

Ужываньня калісьці да запрэжкі валоў ёрмы (ярмо) вельмі нявыгодныя. Усе яны апіраюцца на малую толькі часць цела і дзеля таго вельмі ціснуть. Налобныя або цемянныя ёрмы апрача таго не пазваляюць жывёле на вольны рух пры працы. Ярмо нашайнае апіраецца на вострыя канцы хрыбетнай касці і таму спрычыняе жывёле боль і нават крывавае раны. Хамут звычайны, так добра прыгодны для каня, для скаціны не падходзіць, бо гэтаму перашкаджае адстаўшая лапатка і склубленьне касці пярэдняй нагі. Гэтыя і іншыя нявыгоды змусілі людзей вырабляць сумысныя хамуты для скаціны (для каровы або вала). Адным з гэтых хамутаў ёсьць хамут паказаны на нашым абразку. Хамут гэты прымерываецца для кожнай шпукі скаціны двума шрубкамі на версе і ланцужком — унізе, каб добра прылягаў да пляча. Клешчы хамута бываюць дзераўляныя, або і сталёвыя, а на сподняй часці падложаны скураныя падушчкі.

Дзеля таго што эфэкт (вынік) працы залежа і ад кірунку запрэжкі, пастроенак ад хамута ня йдзе проста да ваза ці плуга, а накіраваны насамперш да падпругі. Практыка даказала, што карова ў гэткай запрэжцы йдзе лёгка і пры малым высілку добра цягне.

Няма сумніву, што ўжываньне гэткага хамута вельмі пашырыла-б застасаваньне дармовай каравячай запрэжнай сілы і ў нас. Трэба толькі да гэтага, каб нехта зараз-жа пацікавіўся гэтка хамут зрабіць і першы выйшаў з ім у поле. Трэба толькі пераламаць фальшывы стыд і зрабіць пачатак! Далей усё пойдзе само.

А. К.

КНІЖКІ

прысланыя ў рэдакцыю „Самапомачы да перагляду і ацэнкі

1. Др. Е. Храпливий: За наше хліборобське шкільництво. Выданьне „Сільського Господаря“ у Львове, 1933 г., бач. 46.

2. Др. Е. Храпливий: Плекання рогатої худоби у Східній Галичині. Выд. „Сільського Господаря“. 1933. Бач. 40 і 7 карт.

3. Al. i K. Haubold: Program Samokształcenia Spółdzielczego Materjały dla kółka społecznego. Warszawa 1934.

4. Др. Е. Томашевський: Конкурс вгодовування птиці Выд. „Сільського Господаря“ у Львове 1933 г. бач. 16.

5. інж. М. Творидло: Про штучні погної (якія штучныя гнаі, як і да чаго ўжываць). Выд. „Сільського Господаря“ Львоў, 1934. Бачынаў 40.

6. Марко Орач: Новітні чари. Апавяданьні аб карысьцях разумнай гаспадаркі. Выд. „Просвіта“ у Львове, 1934. Бач. 24.

Наша пошта.

Я. Пятроўскі: Хутэй старайцеся заснаваць коопэратыву.

Др. С. Грынкевіч: Атрымалі, дзякуем, скарыстаем у наступным нумары. Просьба споўнена.

Говар Арсень: Атрымалі, дзякуем. Пры магчымасьці скарыстаем. Добра было-б, каб Вы што-небудзь апісалі з сваёй уласнай практыкі, а ня з кніжкі. Гэта ў Вас павінна выйсьці добра.

Б. К. ў К.: Ці Вы атрымалі дэкларацыі і сябр. кніжкі? Што чуваць?

Асіповіч П.: Нехапаючыя нумары „Самапомачы“ высланы. Разумею Ваша здэнэрваваньне, але ня наша тут віна..

Даўнароў М.: Atrymali, dziakujem, adkladam na nast. numaru.

Матэлёнак: А шкада, што Вы не запісаны на Курс Коопэрацыі — магло-б гэта для Вас вельмі прыдацца.

Šulejka Jurgy: Probny numar „Samapomacy“ Vam pr. yšjem, ale stala pasyłać časopis zmožam tolki tady, kali pryšlecie padpisku.

Janka Makouški: Prysylajcie svaje apisanni, kali buduće dobrymi, dyk zhoda.

J. Č u L. Druki Vam vyslany. Ustavy vyšlem zaraz, jak to ki sami ich atrymajem.

М. С. ў В. Л. і М. Г. ў Т.: Вельмі добра было-б, каб Вы неяк дасталіся ў Вільню.

Засім В. у Ш. На Курс коопэрацыі можаце йшчэ быць прыняты.

„Лучнасьць“ к-ва ў Жойдзішках: Ваш пасланец паказваў нам Вашу рэзалюцыю, але пакінуць нам яе адмовіўся. Урэшце істота рэчы ад гэтага не зьмяняецца. Ахвотна верым, што агул сяброў Жойдзішнай к-вы быў, ёсьць і заўсяды будзе беларускім. Інакш і быць ня можа. Бяда толькі, што агул гэты паддаўся небеларускаму кіраўніцтву.

УСІМ, хто дапытваўся ў справе Зав. Курсу Коопэрацыі, а не далучыў паштовай маркі на адказ: праслухаўшыя Курс будуць у першую чаргу магчы знайсці працу ў адчынных коопэратывах, ім гэта слушна належыцца. Але дарма высылаць лекцыяў ня можам.

Redaktar-Vydaviec inž. A. KLIMOVICH.

Belaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny, Vilnia, Zavalnaja 1-3.

Цэны у Вільні

З збазжова - таварнай і льнярскай біржы ў Вільні з дн. 29.I.1934 г.

Цэны за 100 кілё сярэдняй якасьці.

Цэны транзакцыйныя:

Жыта I, станд. (адборнае)	15.35
Жыта II, станд.	14.95—15.05
Мука жытняя да 55 проц.	25.50
Мука жытняя да 65 проц.	20.50
Мука жытняя разовая	—18.00
Семя льняное 90 проц.	37.98

Цэны орыентацыйныя:

Пшаніца зьбіраная	21—22
Ячмень на пансак	14—14.50
Авёс станд.	13—13.50
Авёс замочаны (з паддожджу)	12.50—12.75
Мука пшонная, 0000 А. люкс.	35—38—
Мука жытняя сітковая	17—17.50
Вотрубы жытнія	10.25—10.50

УСЯКІЯ ДРУКІ

патрэбныя пры заснаваньні коопэратываў дастаўляе па сабекошце рэд. „Самапомачы“:

1. Сяброўскія дэкларацыі,
  - а) беларускія, штука 1¹/₂ гр.
  - б) польскія „ 3 гр.
2. Сяброўская кніжка
  - а) беларуская „ 5 гр.
  - б) польская „ 10 гр.
3. Статтты штука па 20 гр.

Закасы выконваюцца толькі па атрыманыні грошаў (праз П. К. О. № 180.485) за самыя друкі. На перасылку трэба асобна дадаваць ад 25 грашоў да 1.50 зл.—залежна ад заказу.

Вотрубы пшанічныя грубыя	13—13.50
Вотрубы пшонныя ценькія	10.75—11—
Вотрубы ячменныя	9 —
Грэчка зьбіраная	20.50—21—
Сена	5—5.50
Саломы	3.75—4—

УВАГА — Падаткі зьмяншаюцца — УВАГА

для тых коопэратываў, у каторых правільна вядзецца кнігаводзтва.

Правільна вясці кнігаводзтва, ацэньваць тавары і ўсё іншае, патрэбнае для коопэратываў нікуды невыяжджаюлы навучыцца можна на

Завочным Курсе Коопэрацыі

пры рэд. „Самапомачы“. Навучаньне бясплатнае. Аплачваецца толькі кошт прыгатаваньня лекцыяў (папера, фарба, машына, пошта).

Карыстайце з рэдкай аказіі і выпісвайце дармавую праграму Курсу. Да пісьма далучце паштовую марку за 30 гр. на адказ. Пісьмы адрэсаваць трэба на рэдакцыю „Самапомачы“ Вільня, Полацкая 4—10.

Беларуская Кнігарня „ПАГОНЯ“

па сабевартасьці, а знача—найтаней прадае і высылае поштай ўсякія беларускія кніжкі, журналы і газеты.

Паштовыя перасылкі высылаюцца толькі па атрыманыні прынамся адной траціны вартасьці заказу.

Усякую карэспандэнцыю кіраваць на адрэс:

Беларуская Кнігарня „ПАГОНЯ“, Вільня, Завалнае вул. 1—1.

Pierasyłka apláčana ryčaltam.

CANA NUMARU 40 HRAŠOŮ